

ELŐSZÓ

Egy vallomással kezdem: Szent Márton és Európa összefüggő témáját személyes ügyemnek tekintem. Úgy vélem, napjainkban minden európai értelmiséginek kötelessége Szent Márton személyiségét és életét újra és újra átgondolnia. Közhelyszámba megy, hogy az elsőként II. Pius pápa által (még a 15. században) közös otthonunknak nevezett Európa súlyos válságban van. Nem a görögök fizetéseképtelensége vagy más gazdasági bajok miatt, hanem azért, mert kimerülőben vannak szellemi tartalékai. Szellemi tartalékai pedig nézetem szerint azért vannak kimerülőben, mert Európa hangadói megtagadták civilizációnk spirituális gyökereit. Az olvasó is emlékezhet rá, hogy jó pár évvel ezelőtt, az uniós alkotmány körüli vitákban Európa politikai vezetői úgy döntöttek: az okmányban nem szabad hivatkozni a keresztény gyökerekre. Ennek a döntésnek az abszurditása talán sehol másutt nem annyira nyilvánvaló, mint Szombathelyen, Szent Márton szülővárosában. Szombathely antik neve: Savaria mind a mai napig ismert, és pedig azért, mert szorosan összefonódott Szent Márton nevével. Kultusza a 8. század vége óta töretlenül él, és éppen ez a keresztény hagyomány biztosította a város folyamatos lakottságát, központi funkcióinak és épületeinek egymásra épülését, valamint a város és a régió európai beágyazottságát. Szombathely semmi sem volna e keresztény hagyomány és a belőle fakadó szellemi és materiális következmények nélkül.

De még tovább tágíthatjuk a kört. Olykor az a benyomásom, hogy Európa mai hangadói tudatlanságukban tagadták meg a keresztény előzményeket. Csak két példa: 494-ben Gelasius pápa megalkotta a „két hatalom” (másképpen: a „két kard”) elméletét, amikor megkülönböztette a legfőbb papok megszentelt tekintélyét (*auctoritas*) és a királyi hatalmat (*potestas*). Ez lett a kiindulópontja a szekularizáció évezredes folyamatának, amelynek végeredményeként kontinensünkön mindenütt elválasztották egymástól az államot és az egyházat. 1085-ben pedig egy lautenbachi kolostorban egy Manegold nevű szerzetes a faluközösség és a disznópásztor példázatával megalkotta a szerződéseleméletet, ami a későbbiekben a népfelség elvének kidolgozásához vezetett.

Az a modern szabadelvű, akinek ez nem kell, saját szellemi előzményeit dobja ki az ablakon, és aztán csodálkozik, hogy lassan minden szétmállik alatta. Nem is lehet másként, mert mindezekkel együtt azt az erkölcsi talajon álló európaít is kihajítja, aki nemcsak önmaga megvalósításával van elfoglalva, hanem erkölcsi lényként, Isten gyermekeként, vagy a Pál apostollal egybehangzó kora középkori felfogás szerint „szentként” (ami akkor annyit jelentett: „keresztény emberként”) hiteles, a közösség javát szolgáló életet él. Egyszerű vagy olcsó fogás volna itt Szent Mártonra hivatkozni; hadd idézzem fel inkább Szent Móric híres – nemrégiben Sággy Marianne, a jelen kötet első tanulmányának szerzője által is említett – történetét, amelyben ez a mi civilizációnkban sokáig központi szerepet játszó, ámde manapság kiutált „erkölcsi (és nem pusztán jogi) személyiség” nyilatkozik meg gyönyörűségeken. Nyilván sokan tudják, hogy az afrikai származású Móric, a kereszténnyé lett római katona néhány bajtársával együtt megtagadta az engedelmességet, amikor a társcsászár elrendelte az Alpokban állomásozó thébai légiónak a keresztények összegyűjtését és megölését. A megrendült Móric a következő beszédet intézte a császárhoz: *„Felajánlottuk neked, hogy ellenségeid ellen harcolunk, de gonoszságnak tartjuk, ha ártatlanokra emelünk kezet. A gonoszok és ellenségek ellen jobbnak fegyvert ragad, de képtelen ártatlan polgárokat megsebezni. Nem felejtettük el, hogy a polgárokért és nem a polgárok ellen álltunk fegyverbe. Mindig az igazságosságért, a jóságért, az ártatlanok megvédéséért harcoltunk, eddig ezekért vállaltuk a veszélyt. Harcoltunk hűségből, de hogyan lehetnénk hűek hozzád, ha most hűtlenek lennénk Istenhez? Először Istenre, utána a császárra esküdtünk; ha megszegjük az elsőt, ki kötelezhet a második megtartására?”*

Számomra ez a beszéd fejezi ki Európa lényegét. Egy felelős európainak egyszerűen nem lehet más ambíciója, mint helyreállítani vagy korszerűen újjáteremtteni azt a hagyományt, amely a Móric beszédében megnyilatkozó erkölcsi Európát egykor létrehozta és fenntartotta, s amely sokáig az egész világ szemében irigyelt helyt tette. A pannóniai Szombathely a maga gazdag keresztény hagyományaival kiválóan alkalmas hely egy efféle szellemi munkához, nem véletlenül rendeztük meg itt a Szent Mártonra emlékező tudományos konferenciát 2015-ben. Remélhetőleg nemcsak a kutatók és a konferencia résztvevői, hanem a kötet olvasói is egyetértenek azzal, hogy Szent Márton példájának felmutatása egyértelmű kiállítás az európai szellemi alapok és hagyományok visszavételének és mindennapi életünkbe való beillesztésének szükségessége mellett. És hogy mindezzel ellene mondunk annak a borzalmas állapotnak, amelyet Takaró Mihály így fest le *Látogatás a Colosseumban* című versében (már csak azért is, nehogy a végén csak az utolsó sorból felhangzó fohász lehetősége maradjon meg nekünk):

Halálra marcangolt hittestvéreim
a Colosseum arénájában! ...
Európa most készül letörölni
arcáról fátylaktól fénylő arcotok.
Elfeledni lángotok,
mely szurokba mártott testetekből áradt...
Imitatio Christi! – hallom utolsó
sikolyotok...
Érzem porba hulló véretek édeskés
szagát, és siratom magam, magunk...
Kereszttel nyakunkban árulóitok vagyunk.

Róma, Európa, széttört, elhányt
keresztekből – Romhalmaz!
Kyrie eleison! Uram, irgalmazz!

E gondolatok jegyében bocsátom útjára és ajánlom mindenkinek ezt a kötetet, amely a Szombathelyen 2015. április 15–16-án tartott konferencia anyagát tartalmazza.

Fodor Pál